

Examen VWO 2022

kunst

beeldende vormgeving - dans - drama - muziek - algemeen

tijdvak 1

woensdag 18 mei

9.00 - 12.00 uur

Vergeet niet je op te zetten!

Klik op 'Start' om te beginnen.

Start ▶

Dit examen bestaat uit 3 blokken met in totaal 28 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 62 punten te behalen.
Voor elke vraag staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Blok 1: Roem en imago in de hofcultuur

Blok 2: Sterrendom in de danskunst in de 19e en 21e eeuw

Blok 3: Filmsterren, werkelijkheid en fictie

Bij het beantwoorden van de vragen maak je gebruik van de aangeboden bronnen. Tevens wordt een beroep gedaan op je eigen kennis.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Blok 1 Roem en imago in de hofcultuur

Dit blok gaat over twee beroemdheden in de hofcultuur: componist Orlando di Lasso, die in zijn tijd ook werd aangeduid als 'de goddelijke Orlando' en Isabella d'Este, ook wel de 'first lady van de renaissance' genoemd.

Orlando di Lasso (1532-1594) werd geboren als Roland de Lassus in Mons (Bergen) in het huidige België. Vanwege zijn uitzonderlijke zangtalent kreeg hij al vroeg aanbiedingen van Italiaanse hoven. Op twaalfjarige leeftijd vertrok hij eerst naar Mantua, later naar Napels en Rome. Na zich te hebben ontwikkeld tot componist vestigde hij zich in 1556 aan het hof van Albrecht van Beieren in München.

Muziek had aan de hoven verschillende functies. Zo had muziek onder meer een religieuze functie: het was een vast onderdeel van de religieuze erediensten.

(2p) Noem en beschrijf nog twee functies van muziek aan de hoven.

Orlando di Lasso schreef talloze werken in vele stijlen en genres. In het fragment hoor je een deel van een mis van zijn hand. De muziek in het fragment past in de ontwikkeling van meerstemmige geestelijke muziek binnen de traditie van de kerk van Rome.

(2p) Geef van elk van de onderstaande beschrijvingen aan of deze WEL of NIET van toepassing is op de muziek in het fragment.

Er zingen alleen vrouwen.	wel / niet
Er is sprake van verschillende toonhoogten die tegelijk klinken.	wel / niet
De eerste inzet van "Christe" (0.01 sec.) is meerstemmig.	wel / niet

Vanaf 1556 bleef Orlando di Lasso permanent verbonden aan het hof van Beieren. Zijn werkgever, hertog Albrecht van Beieren, vond een aantal van Orlando's werken van zo'n bijzondere kwaliteit dat hij de uitvoering ervan alleen toestond aan zijn eigen hof. Ook de publicatie en verspreiding van deze composities op schrift hield Albrecht tegen.

(1p) Geef aan wat het effect was van deze maatregelen op de status van het hof.

Vanaf 1556 werd het aandeel van religieuze muziek in de productie van Orlando groter. Dit gegeven wordt wel in verband gebracht met de contrareformatie en de actieve steun van de vorsten van Beieren aan deze beweging.

- (2p) - Geef aan waarop de contrareformatie een reactie vormde en geef aan op welk doel ze was gericht.**
- Geef vervolgens aan hoe het groter worden van het aandeel van religieuze muziek in de productie van Orlando in verband is te brengen met de contrareformatie.

Orlando schreef ook een verzameling van liederen die waren gebaseerd op wereldlijke, volkse liedvormen die hij in Italië had leren kennen. In geluidsfragment 2 hoor je een fragment uit *Allala pia calia*, een lied van Orlando in deze stijl, waarin dronkenmansgezang wordt geparodieerd. Zo bestaan delen van de tekst uit onbegrijpelijke klanken. Ook zonder begrip van de tekst wordt duidelijk dat dit een lichtvoetig, komisch bedoeld lied is.

(2p) Leg aan de hand van een kenmerk van het STEMGEBRUIK en een kenmerk van de VORM uit dat dit lied komisch bedoeld is.

1

2

3

4

Isabella d'Este (1474-1593), dochter van de hertog van Ferrara, verhuisde in 1490 naar Mantua voor haar huwelijk met Francesco II Gonzaga, hertog van Mantua. Al vrij snel na haar aankomst aldaar liet zij in het Castello di San Giorgio twee kamers inrichten voor privégebruik. Het gebruik en de inrichting van deze ruimtes past bij het humanistisch ideaal van de renaissance.

De bovenste ruimte, die aangeduid wordt als 'studiolo', liet zij decoreren door beroemde eigentijdse schilders (afbeelding 1 en 2). De onderste ruimte, de 'grotta' (afbeelding 3), functioneerde als verzamelruimte en bevatte haar collectie antiquiteiten en naturalia (rariteiten uit de natuur). De wanden van de grotta werden bekleed met houten panelen (afbeelding 4).

- (3p) - Geef aan wat het humanistisch ideaal (van de renaissance) inhoud.**
- **Geef vervolgens twee voorbeelden van het gebruik en/of de inrichting van deze ruimtes waaruit blijkt dat ze gericht waren op dat ideaal.**

Op afbeelding 5 zie je een uitsnede van afbeelding 2. Het gaat om het schilderij *Allegorie op het hof van Isabella* dat ook bekend is als *De kroning van Isabella d'Este*. Het werk is in opdracht gemaakt van Isabella en was bestemd voor haar studiolo. Tekst 1 gaat over de voorstelling op dit schilderij.

Het schilderij wordt gezien als een verbeelding van Isabella's positie als beschermvrouwe van de kunsten.

(1p) Geef aan, op basis van de voorstelling op de uitsnede zoals getoond in afbeelding 5, dat hier gesproken kan worden van een verbeelding van Isabella's positie als beschermvrouwe van de kunsten.

Op afbeelding 6 zie je een portret van Isabella dat de schilder Titiaan maakte rond 1534. Isabella was toen zestig jaar. Titiaan maakte het portret uitsluitend op basis van (door anderen gemaakte) schriftelijke beschrijvingen.

Isabella zei over het portret: "Het heeft zo'n aangenaam karakter dat we twifelen of we ooit, op de leeftijd die het weergeeft, van zo'n schoonheid zijn geweest die erin besloten ligt."

Het werk weerspiegelt in esthetisch opzicht een tweeledige opvatting die indertijd gold voor portretten.

(2p) Benoem beide kanten van deze tweeledige opvatting en geef bij beide kanten een voorbeeld aan de hand van het portret.

Op afbeelding 7 en 8 zie je *The Dinner Party* (Het Diner) uit 1979 van Judy Chicago. In tekst 2 lees je over deze installatie. Ook voor Isabella d'Este is een plek aan de tafel ingericht, zoals te zien is op afbeelding 9. Chicago creëerde *The Dinner Party* naar eigen zeggen met het doel "de eeuwige cirkel te doorbreken waarin vrouwen uit de geschiedenis worden geweerd". Het werk wordt beschouwd als een feministisch kunstwerk.

- (3p) - Leg voor twee aspecten van de voorstelling uit waarom het werk feministisch te noemen is en**
- leg uit waarom het werk feministisch te noemen is vanwege de gebruikte materialen en technieken.

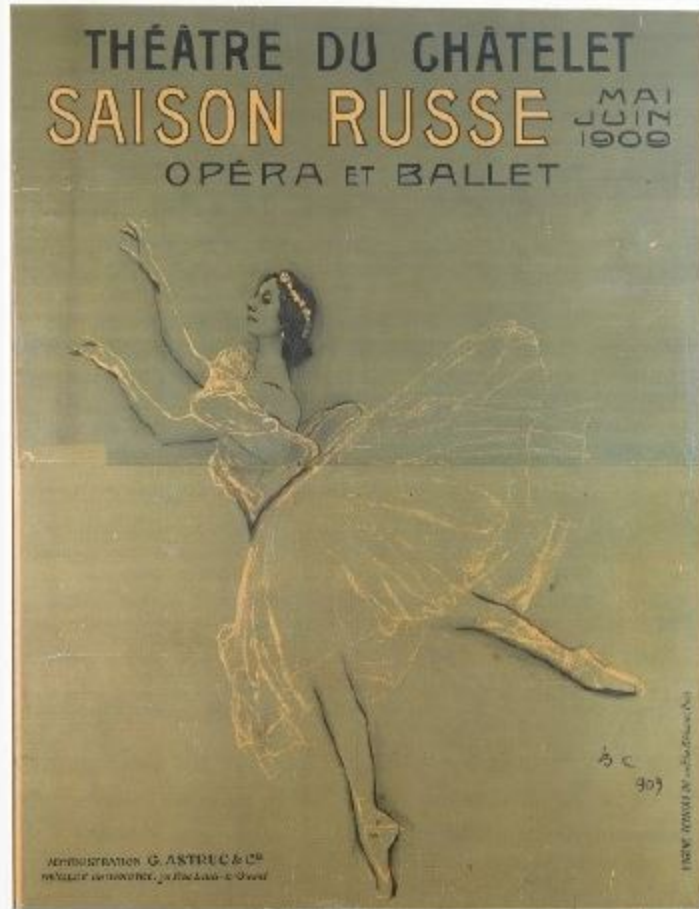

In 2018 verscheen er een artikel over de Amerikaanse zangeres Beyoncé, waarin werd gesteld dat de manier waarop Beyoncé controle uitoefent op haar publieke imago sterke overeenkomsten vertoont met de wijze waarop Isabella d'Este dit deed. Zo regisseert Beyoncé de foto's die van haar genomen worden zorgvuldig, als ook de verspreiding ervan via sociale media.

Op afbeelding 10 zie je een foto die Beyoncé op Instagram plaatste op de dag dat haar tweeling een maand oud was. Op afbeelding 11 zie je ter vergelijking een schilderij van Maria met kind.

Je kunt op basis van afbeelding 10 stellen dat Beyoncé een imago nastreeft van sterke, onafhankelijke vrouw. Aan de andere kant kan ook gesteld worden dat Beyoncé haar imago afstemt op een traditioneel vrouwbeeld.

(2p) Geef op basis van afbeelding 10 voor beide opvattingen een argument.

Blok 2 Sterrendom in de danskunst

Dit blok gaat over roem in de danskunst sinds de negentiende eeuw.

In de Opéra van Parijs ging in 1832 het ballet *La Sylphide* in première. Marie Taglioni danste de titelrol van de sylfide. Taglioni wordt beschouwd als dé ballerina van het romantisch ballet in de negentiende eeuw.

Het libretto van *La Sylphide* (tekst 1) bevat verschillende elementen die kenmerkend zijn voor de romantische belangstelling. Zo is er sprake van escapisme: het ontvluchten van het hier en nu. Ook is er interesse voor het bovennatuurlijke: de magische, bovennatuurlijke sprookjeswereld van de sylfide.

(3p) Noem nog drie andere kenmerken van de romantiek die te herkennen zijn in het libretto. Geef daarbij telkens aan op welk element uit het libretto dit kenmerk van toepassing is.

In filmfragment 1 zie je een deel uit een uitvoering van *La Sylphide* (op basis van een choreografie uit 1836) door het Royal Danish Ballet.

In *La Sylphide* werden vernieuwingen doorgevoerd in de kostumering die kenmerkend zijn voor het romantisch ballet en die de bewondering voor de sterballerina in de hand werkten.

(2p) Noem deze twee vernieuwingen in de kostumering en leg bij beide uit hoe ze de bewondering voor de sterballerina in de hand werkten.

Vanaf ongeveer 1850 was de grote populariteit van het ballet in West-Europa voorbij en raakte de dans als zelfstandige kunstvorm daar in verval. In Rusland daarentegen kwam het ballet toen tot grote bloei, mede dankzij het tsaristisch bewind.

(1p) Leg uit op welke manier de invloed van de tsaren leidde tot grote bloei van het ballet in Rusland.

In 1909 ging het ballet *Les Sylphides* in première in het Théâtre du Châtelet in Parijs (tekst 2). Het ballet was onderdeel van een programma dat Serge Diaghilev had samengesteld waarin hij Russische dansers presenteerde in Parijs. Om het programma tot een succes te maken bij het publiek zette Diaghilev verschillende promotionele activiteiten in. Hierover lees je meer in tekst 3.

In zijn publiciteitscampagne bediende Diaghilev zich van verschillende strategieën om het publiek te prikkelen en aan te spreken, zoals het opwarmen van het publiek met dagelijkse nieuwtjes in de krant.

(3p) Geef nog drie voorbeelden van strategieën die Diaghilev inzette in zijn campagne om het publiek aan te spreken.

Sterdanser Nijinsky kreeg van Diaghilev de kans om een stuk voor Les Ballets Russes te maken. In 1912 ging zijn *L'Après-midi d'un faune* (de namiddag van een faun) in première. Een faun is een bosgod uit Romeinse sagen. Het ballet baarde opzien vanwege de bewegingsstijl. Deze was deels geïnspireerd op afbeeldingen op antieke vazen die te zien waren in het Louvre (afbeelding 3 en 4).

(3p) Beschrijf aan de hand van filmfragment 2 drie keuzes in dans waaraan te zien is dat de choreografie geïnspireerd is op antieke afbeeldingen, zoals op afbeelding 3 en 4.

L'Après-midi d'un faune kreeg wisselende kritieken. In een van de kranten werd het ballet 'smerig' en 'onbehoorlijk' genoemd. Het ging daarbij vooral om de slotscène waarin de faun bewegingen uitvoerde die getuigden van 'een erotische beestachtigheid'. Bij de tweede opvoering was er politie aanwezig vanwege de vermeende obsceniteit.

Het feit dat het ballet een schandaal werd, leverde een belangrijke bijdrage aan het succes.

(1p) Geef aan waarom een schandaal het ballet tot een succes kan maken.

De muziek *Prélude à l'après-midi d'un faune* (Voorspel op de namiddag van een faun) werd in 1894 al geschreven door Claude Debussy. Over de muziek werd gezegd dat die een dromerige middagsfeer ademt en de tijd eindeloos lijkt.

(2p) Beschrijf hoe het effect van 'de eindeloze tijd' in deze compositie wordt gesuggereerd voor de aspecten

- harmonie en
- toonduur.

Meer dan een eeuw later wordt de Oekraïense danser Sergei Polunin (1989) vergeleken met Vaslav Nijinsky. In filmfragment 3 zie je het eerste deel van *Take Me To Church*, een vier minuten durende dansclip die Polunin opnam in 2015. In tekst 4 lees je meer over Polunin en de totstandkoming van deze clip.

In *Take Me To Church* zijn kenmerken van de romantiek te herkennen in de theatervormgeving.

(3p) Beschrijf voor drie kenmerken van de romantiek hoe deze zichtbaar zijn in de theatervormgeving van *Take Me To Church*. Doe dit voor drie verschillende aspecten van de theatervormgeving. Laat de muziek buiten beschouwing.

Take Me To Church bevat in de dans zowel kenmerken van romantisch ballet als kenmerken van moderne dans.

- (3p) - Benoem een kenmerk van romantisch ballet en geef daarvan een voorbeeld uit het fragment.**
- Benoem twee kenmerken van moderne dans en geef van beide een voorbeeld uit het fragment.
Richt je antwoorden op dans.

Blok 3 Filmsterren, werkelijkheid en fictie

Dit blok gaat over het creëren van sterren door de filmindustrie en de weergave van beroemdheden in (biografische) films.

In het eerste decennium van de twintigste eeuw maakte de filmindustrie in de Verenigde Staten enorme ontwikkelingen door. In korte tijd groeide het aantal filmtheaters, steeg het bezoekersaantal en kon men non-stop allerlei soorten films tegen een lage toegangsprijs bekijken.

In deze beginjaren waren toneelacteurs vaak niet geïnteresseerd in een filmcarrière. Als zij wel meewerkten dan verbonden zij hun naam vaak niet aan de film. Op afbeelding 1 zie je een filmaffiche van vóór 1910, zonder vermelding van namen van de acteurs.

(1p) Leg uit waarom toneelacteurs hun naam destijds liever niet verbonden aan een film.

Al snel zagen de filmstudio's in dat de bekendheid van een acteur kon bijdragen aan de promotie van films. Vaak veranderde men de naam van een acteur in een artiestennaam die beter in het gehoor lag, zoals bijvoorbeeld bij de Zweedse actrice Greta Garbo (tekst 1).

In filmfragment 1 zie je de trailer van de film *Queen Christina*. Garbo vertolkte de hoofdrol in deze film. In tekst 2 lees je meer over koningin Christina van Zweden, van wie het levensverhaal op geromantiseerde wijze verbeeld wordt in deze film.

Filmstudio MGM en Greta Garbo hadden uiteenlopende belangen bij de vertolking van Christina door Garbo. De studio zag de rol als middel om het 'merk' Garbo te versterken. Zelf zag Garbo vooral een mogelijkheid om zich vakinhoudelijk te ontwikkelen.

- (2p) - Leg uit dat met de rol van Christina het 'merk' Garbo versterkt kon worden en**
- leg uit dat de rol van Christina voor Garbo interessant was om zich vakinhoudelijk te ontwikkelen.

Garbo maakte carrière in de bloeiperiode van de Hollywoodfilm, ook wel de Golden Age (Gouden Eeuw) genoemd. Het succes van Hollywoodfilms was mede te danken aan het in de beginjaren twintig ontstane sterrenstelsel (tekst 3). In de trailer van *Queen Christina* zijn voorbeelden aan te wijzen van de werking van het sterrenstelsel.

(3p) Geef drie van deze voorbeelden aan de hand van filmfragment 1.

Roem en sterrendom speelden ook een belangrijke rol in de kunstwereld in New York in de jaren tachtig. Kunsthandelaren waren constant op zoek naar nieuwe 'sterren', jonge en veelbelovende kunstenaars van wie het werk veel geld op zou leveren. Een voorbeeld hiervan was Jean Michel Basquiat (1960-1988). In 1996 is er een film gemaakt over zijn leven: *Basquiat*. In filmfragment 2 zie je de trailer voor deze film.

In biografieën en biografische films wordt vaak een stereotype beeld van de kunstenaar geschetst. Het beeld van Basquiat in deze film kan in verband worden gebracht met het (romantische) negentiende-eeuwse kunstenaarsbeeld.

(3p) Noem drie verschillende aspecten van het negentiende-eeuwse kunstenaarsbeeld. Geef vervolgens bij elk aspect een voorbeeld hoe het tot uiting komt in filmfragment 2.

Vanaf 1982 ontstond er een vriendschap tussen Basquiat en de bekende popartkunstenaar Andy Warhol. Sommige critici suggereerden dat Warhol Basquiat gebruikte om zijn eigen werk opnieuw onder de aandacht te brengen. Het 'gebruiken' van (beelden van) beroemdheden was een praktijk die Warhol al vaker had toegepast.

Voor een expositie in 1963 maakte Warhol verschillende meer dan levensgrote portretten van Elvis Presley op basis van een publiciteitsfoto voor de film *Flaming Star* uit 1960. In deze film speelde Elvis Presley een cowboy. Op afbeelding 2 zie je de publiciteitsfoto van de film en op afbeelding 3 zie je *Double Elvis* van Warhol. Afbeelding 4 geeft een indruk van de expositie van de 'silver Elvises' (afbeeldingen van Elvis op de zilveren doeken).

Kunsthistoricus David McCarthy noemde in 2006 deze expositie ambivalent, er zou namelijk sprake zijn van een combinatie van verering en spot.

- (4p) - Geef twee redenen waarom deze expositie geïnterpreteerd kan worden als verering van Elvis als Hollywoodberoemdheid.**
- Geef vervolgens twee redenen waarom deze expositie ook geïnterpreteerd kan worden als het bespotten van een Hollywoodberoemdheid als Elvis.

Volgens Warhol was popart voor iedereen. Hij beweerde: "Ik denk niet dat kunst maar voor een enkeling mag zijn, het zou voor het merendeel van de Amerikaanse bevolking moeten zijn."

(2p) Geef twee redenen waarom Warhols portretten van Elvis passen bij deze bewering.

In 2019 kwam de film *Once Upon a Time in ... Hollywood* uit. In deze film is het verzonnen personage Rick Dalton te zien, die beroemd werd als de held Jake Cahill in de fictieve westernserie *Bounty Law*. Daarna heeft hij in verschillende westernfilms gespeeld, zijn carrière is echter over het hoogtepunt heen.

In filmfragment 3 zie je een scène waarin Rick opnamen maakt voor de rol van slechterik in een pilot-aflevering van de Western-televisieserie *Lancer* (een serie die daadwerkelijk is uitgezonden in de VS tussen 1968-1970).

Tijdens de opname blijkt hij verschillende keren zijn tekst te zijn vergeten. In de scène in zijn kleedkamer, vlak na zijn tegenvallende prestatie, wordt duidelijk dat Rick zwaar gebukt gaat onder de druk vanwege de dalende lijn in zijn carrière. Zo spreekt spanning uit het roken, het drinken en het gooien met spullen.

(2p) Beschrijf nog twee aspecten van de encenering van de scène in de kleedkamer waardoor de druk wordt gevisualiseerd.

Naast acteur Rick Dalton wordt ook de jonge talentvolle actrice Sharon Tate als personage opgevoerd in *Once Upon a Time in ... Hollywood*. Het personage Sharon Tate wordt hier gespeeld door actrice Margot Robbie.

In filmfragment 4 zie je dat Tate de film *The Wrecking Crew* bekijkt, een film waarin zij zelf acteert. De getoonde beelden uit *The Wrecking Crew* komen uit de originele film. Tate kijkt hoe de bioscoopbezoekers om haar heen reageren op de vechtscène. In een flashback van Tate zien we haar trainen voor deze scène met de Oosterse vechtsportlegende Bruce Lee, die hier gespeeld wordt door de acteur Mike Moh.

De film *Once Upon a Time in ... Hollywood* is postmodern te noemen.

(2p) Geef twee verschillende kenmerken van het postmodernisme die te herkennen zijn in deze film. Geef bij beide kenmerken ook een voorbeeld uit de film. Baseer je antwoord op filmfragment 3 en/of 4 en/of tekst 4.

Once Upon a Time in ... Hollywood werd in recensies getypeerd als een 'liefdesbrief aan het oude Hollywood', eind jaren zestig.

(2p) Geef twee redenen waarom de theatervormgeving van de film een 'liefdesbrief aan het oude Hollywood' genoemd kan worden. Betrek in je antwoord een voorbeeld uit tekst 4 en/of filmfragment 3 en/of 4. Laat de muziek buiten beschouwing.

Dit was de laatste vraag van het examen.

Klik op of als je de vragen nog eens wilt langslopen.

Klik op de knop 'stoppen' als je klaar bent.

Bronvermelding

De in dit examen gebruikte bronnen zijn vermeld in het examen zelf en/of in het correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.

Einde